

Klimatfrågan är sociologisk

EN GÅNG I tiden, före Elon Musk, skrev en av oss ett inlägg på dåvarande Twitter om en bok, *Climate Change and Society* (Dunlap & Brulle 2015), som presenterade sociologiska perspektiv på klimatförändringar. En kommentar trillade snart in från en Twitterman som undrade vad klimatfrågan hade med sociologi att göra – det är ju en naturvetenskaplig fråga? Detta var en något oväntad respons för en sociolog, för självklart är klimatfrågan sociologisk.

Klimatet är en fråga för naturvetenskapen i den meningen att naturvetenskapen beskriver vad som hänt, vad som pågår och vad som med mer eller mindre stor sannolikhet kommer att hända framöver. Naturvetenskapen kan med hjälp av tillgängliga data göra prognoser utifrån olika scenarier där mängden utsläpp av växthusgaser och utrotandet av biologisk mångfald leder till olika konsekvenser. Men alla frågor som berör *anledningen* till att vi står mitt i en klimatkris, liksom alla tänkbara *lösningar* eller sätt att *hantera* den pågående krisen, är till sin natur sociologiska. Det är människan som har skapat krisen, och det är människan som kommer att behöva hantera den. Och om den inte kan hejdas, så behöver människan åtminstone försöka att begränsa dess effekter för såväl människor som för planeten.

Att det är en kris det handlar om finns det få seriösa bedömare som förnekar. Likaså är det svårt att hitta andra rimliga förklaringar till dess orsaker än mänsklighetens inverkan på ekosystemet. Ur ett sociologiskt perspektiv väcker klimatkrisen frågor om hur vi ska förstå samhällets först aningslösa anammande av tillväxtparadigmet, sedan deras oförmåga att ta hoten på allvar och till sist deras oförmåga att fatta de politiska beslut som krävs för att bromsa utvecklingen innan följderna blir katastrofala. Här kan analyser på makro-, meso- och mikronivå bidra med olika svar på allt från hur globala politiska och ekonomiska system fungerar som hinder för omställning till hur individer lyckas med konststycket att med full vetskap om implikationerna av sitt handlande ändå flyga till Sydeuropa på en weekendresa. Det är som Tim Morton skriver i sin bok om mörk ekologi:

Där sitter du och vrider om tändningen i din bil. Och det smyger sig på dig: du är en medlem av en vida spridd sak som kallas en art. [...] Jag har inte för avsikt att skada jorden varje gång jag startar min bil eller ångmaskin, och definitivt inte att sätta i gång en sjätte massutrotning [...]. Och till det kommer att jag inte skadar jorden! Min nyckelvridning är statistiskt sett betydelselös. Ur ett individuellt perspektiv är denna vridning inte konstig alls. [...] Men gå upp en nivå och något

märkligt händer. När jag lägger samman dessa handlingar så att de omfattar miljarder nyckelvidningar och miljarder kolskyfflingar så blir det fråga om just skada på jorden. Jag är ansvarig för antropocen som medlem av denna art. Jag är förstås ansvarig i den mån jag förstår global uppvärmning; det är allt som krävs för att faktiskt vara ansvarig för något. (Morton 2016:8)

Vi *förstår* i dag global uppvärmning. Vi *vet* vad weekendresor och nyckelvidningar får för konsekvenser för klimatet. Det är inte längre möjligt att hävda något annat. Ändå lever de flesta ungefär som tidigare. Det är dessa kognitiva dissonanser och politiska motsägelser som sociologin om klimatkrisen behöver förstå, som vi behöver kunna ta upp och analysera, som vi behöver kunna bidra med rimliga svar på och sätt att hantera. Det kan handla om klimatåtgärders genomförande i lokala kontexter, där beslut som ur ett klimatperspektiv verkar vettiga får stora konsekvenser för personer som bor långt från de platser där besluten fattats och som kan dra undan deras möjligheter till försörjning. Eller hur, på det globala planet, det generellt sett är de rikaste som både orsakar flest problem och har störst möjligheter att klara sig undan dem, medan de fattigaste får ta konsekvenserna. Det kan också handla om att förstå de strukturella förutsättningarna som gör att våra enskilda handlingar får dessa konsekvenser på aggregerad nivå och hur vi kan förändra dem.

Klimatkrisen är en sociologisk kris också i den betydelsen att sociologin behöver ställa nya frågor och reflektera över sin roll i samhället: vi behöver både skarpare analyser av de problem vi står inför och sociologisk kunskap om hur en klimatomställning ska kunna ske. Klimatkrisen är utan jämförelse den största samhällsutmaningen mänskligheten ställts inför, och eftersom det är samhällen det rör sig om behöver sociologin ägna sig åt denna fråga med all sin kraft. Sociologins perspektiv behövs för att kunna komma fram till rimliga och genomförbara strategier för en ny typ av samhälle som gjort sig kvitt fossilberoendet. För detta behövs också en sociologi om framtiden, om utopier och om nya sätt att tänka samhällen.

Carl Cassegård och Håkan Thörn beskriver i sin bok *I apokalypsens skugga* (2023), som en av oss recenserar i detta nummer, att den svenska miljörelsen har rört sig med tre olika typer av berättelser: den om det gröna framsteget som drömmer om en grön tillväxt, den apokalyptiska som söker förhindra katastrofen, och den postapokalyptiska som agerar utifrån att katastrofen är ett faktum som pågår här och nu. Cassegård och Thörn menar att miljörelsen behöver utgå från den sistnämnda berättelsen, men att detta inte utesluter handling, eftersom handling inte är betydelselöst. Vi menar att även sociologin behöver utgå från en sådan katastrofmedvetenhet.

I klimatkrisens spår behöver vi således både en postapokalyptisk och en utopisk sociologi, som både tar sig an de samhällsproblem som vi skapat genom industrialismens och kapitalismens århundraden och kan erbjuda alternativ. Det är vår förhoppning att detta temanummer av *Sociologisk Forskning* ska kunna vara ett litet steg på vägen mot en sådan sociologi. För att åstadkomma detta lade vi ansvaret för numret på tre gästredaktörer som alla är verksamma inom miljösociologin: Kajsa-Stina Benulic och Karin Edberg från Linköpings universitet och Karin Gustafsson från Örebro universitet. I

sin introduktion beskriver de mer ingående sociologins förhållningssätt till miljö- och klimatfrågor och sätter in numrets bidrag i denna vetenskapliga kontext. När numret nu finns i vår hand konstaterar vi att det rör sig om ett innehållsrikt och viktigt bidrag till den svenska miljösociologin som både inventerar den (bristfälliga) uppmärksamhet ämnet rönt, i synnerhet i *Sociologisk Forskning*, och visar på vägar framåt.

Vi önskar trevlig läsning!

Christian Ståhl och Marcus Persson
Redaktörer för Sociologisk Forskning

Referenser

- Cassegård, C. & H. Thörn (2023) *I apokalypsens skugga. Miljörelser och industrikapitalism 1870–2020*. Göteborg: Daidalos.
- Dunlap, R. E. & R. J. Brulle (2015) *Climate change and society: Sociological perspectives*. New York: Oxford University Press.
- Morton, T. (2016) *Dark ecology. For a logic of future coexistence*. New York: Columbia University Press.